

AMSTERDAMSE

CANTORIJ

MATTHÄUS

Passion

BACH

AMSTERDAMSE
CANTORIJ

o.l.v. **Felix van den Hombergh**

Nico van der Meel Evangelist
Matthew Baker Christus

Marjon Strijk Sopraan
Dave ten Kate Altus
Raphael Höhn Tenor
Marc Pantus Bas

Nationaal Jongenskoor
Jongenskoor van de St. Bavo Koorschool
Barokorkest van de Amsterdamse Cantorij

MATTHÄUS-PASSION

J.S. BACH

BWV 244

De Amsterdamse Cantorij
o.l.v. Felix van den Hombergh

Solisten

Evangelist Nico van der Meel
Christus Matthew Baker
Sopraan Marjon Strijk (29 en 30 maart)
Sopraan Nikki Treurniet (28 maart)
Altus Dave ten Kate
Tenor Raphael Höhn
Bas Marc Pantus

Jongenskoren

Jongenskoor van de Koorschool St. Bavo Haarlem (28 en 29 maart)
Nationaal Jongenskoor (30 maart)

Barokorkest van de Amsterdamse Cantorij

vrijdag 28 maart 2014, Dorpskerk Abcoude, 19.30 uur
zaterdag 29 maart 2014, Dominicuskerk Amsterdam, 19.30 uur
zondag 30 maart 2014, Dominicuskerk Amsterdam, 14.30 uur

VOORWOORD

Geachte bezoeker,

Welkom bij dit concert!

Kamerkoor de Amsterdamse Cantorij is in 1959 opgericht met het specifieke doel om vocale muziek uit de barokperiode ten gehore te brengen volgens de authentieke uitvoeringspraktijk. De werken van J.S. Bach stonden daarbij vanaf het prille begin centraal. In 1964 werd de *Johannes-Passion* van Bach voor het eerst uitgevoerd, onder begeleiding van een klein instrumentaal ensemble. Dat was nieuw in een tijd waarin de uitvoering van de passies van Bach het domein was van symfonieorkesten en oratoriumkoren. De *Johannes-Passion* en de *Hohe Messe* werden in de jaren daarna vaak uitgevoerd. Het koor bleef daarbij trouw aan de authentieke uitvoeringspraktijk, waarvan mensen als Gustav Leonhardt en Ton Koopman de grote voorvechters waren. Met hen werd incidenteel ook samengewerkt. Aan de uitvoering van de *Matthäus-Passion* heeft de Amsterdamse Cantorij zich in al die jaren niet gewaagd, vooral vanwege de noodzakelijke omvang van het koor en de grootte van de productie. Het lustrumjaar 2014 hebben we aangegrepen om dit meesterwerk van Bach dan toch, voor het eerst, ten gehore te brengen. Geheel in onze traditie doen wij dat met een relatief klein koor van ruim veertig zangers, onder begeleiding van een barokorkest dat op oude instrumenten speelt.

De uitvoering van de *Matthäus-Passion* is een gedenkwaardig moment in de geschiedenis van het koor, dat we graag met veel luisteraars willen delen. We zijn dan ook zeer verheugd dat u in zo groten getale aanwezig bent om deze muziek samen met ons te beleven. We wensen u een heel bijzonder concert toe.

Maarten Boelsma

Voorzitter Amsterdamse Cantorij

TOELICHTING OP BACHS *MATTHÄUS-PASSION*

De historie

De *Matthäus-Passion* van Johann Sebastian Bach vertelt het verhaal van de gevangenneming, berechting, kruisiging en begrafenis van Jezus Christus, volgens de hoofdstukken 26 en 27 van het evangelie van Mattheus. Traditioneel werden die gelezen in de week voorafgaand aan Pasen, de Goede Week.

Gezongen passieverhalen zijn er al sinds de middeleeuwen. Net als op gewone zondagen werd het evangelie zingend voorgedragen, in het Latijn. Hierbij zong een hogere geestelijke de woorden van Christus.

In de 15de eeuw schreven Engelse componisten koorstukken – de zogeheten *turbæ* (menigten) – op de woorden van de Judeeërs, de hogepriesters of Farizeeërs. Weer later, in de 16de eeuw, kwamen er passiecomposities van bijvoorbeeld Lassus, waarbij verschillende zangers de tekst van de diverse sprekers vertolkten. In de 17de eeuw kwam het gebruik in zwang om de passie niet slechts te beginnen met: ‘Dit is het passieverhaal volgens Mattheus’, maar een commentaar vooraf te geven en het verhaal ook te besluiten met een afsluitend woord.

Tegen 1700 werd de passie steeds meer aangekleed, met bijvoorbeeld teksten uit het Oude Testament. Ook kreeg de passie steeds vaker instrumentale begeleiding. Tot dan toe was begeleide kerkmuziek niet algemeen geaccepteerd, zeker niet in de Goede Week. In de tijd dat Bach zijn passies componeerde, vreesde men dat de sobere dienst van Goede Vrijdag – in de Lutherse Kerk het moment voor de Mattheuspassie – zou verworden tot een opera-uitvoering.

De tekst

Vanaf ongeveer 1700 kreeg het passieverhaal dus steeds meer toevoegingen. Bach combineerde in zijn passies (er zijn er twee mét en een zonder muziek overgeleverd) altijd drie tekstbronnen:

De evangelietekst: ‘het woord van God’, in dit geval dus de hoofdstukken 26 en 27 uit het Mattheusevangelie.

Koralen: ‘het woord van de kerk’. Bijvoorbeeld meteen het eerste koraal (deel 3): nadat Jezus aankondigt dat hij gekruisigd zal gaan worden, antwoordt het koor/de gemeente: *Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen, dass man ein solch scharf Urteil hat gesprochen?* De selectie van deze koraalteksten en -melodieën komt geheel voor rekening van Bach zelf, met uitzondering van het koraal *O Lamm Gottes unschuldig* in het openingskoor.

Vrije tekst: ‘het woord van de gelovige’. In het geval van de *Matthäus-Passion* was deze van de hand van de dichter Christian Friderich Henrici, beter bekend onder de naam Picander.

Voornamelijk deze vrije tekst maakt de *Matthäus-Passion* tot een belevenis van grote omvang. Niet alleen horen we het evangelie maar ook het kerkelijke commentaar daarop. Maar vooral wordt het verhaal ons zeer nabij gebracht door de bespiegelingen in de aria's en recitatieven op de teksten van Picander. In zijn boek *Texte zur Passions-Music* gaf Picander aan waar in de evangelietekst zijn gedichten bedoeld zijn. Zo staat bijvoorbeeld *Als das Weib Jesum gesalbet hatte* boven het gedicht *Du lieber Heiland, du*.

Eerste pagina van *Texte zur Passions-Music* van Christian Friderich Henrici (Picander), waar de tekst van de *Matthäus-Passion* begint.

Interessant is de dialoogvorm die Picander soms gebruikte in zijn gedichten. De eerste persoon die spreekt is *Zion* (Jeruzalem) en de ander is *Der Gläubige*, zoals in het openingskoor. Hij noemde deze gedichten overigens *Aria*, wat wil zeggen dat het koren zijn (dus door meerdere personen gezongen in plaats van één of twee).

Hoewel Picanders teksten natuurlijk van veel later datum zijn, maken zij dat we ons nog beter kunnen verplaatsen in het verhaal van het evangelie. Zo vraagt bijvoorbeeld Pilatus, als het volk schreeuwt om kruisiging: *Was hat er denn Übels getan?* Daarop barst de sopraan los met een opsomming van alle goede daden van Christus (deel 48). Verder zijn de diverse verwijzingen naar het Bijbelboek Hooglied opvallend, zoals in deel 30, waar letterlijk uit dit boek wordt geciteerd: *Wo ist denn dein Freund hingegangen?* Hiermee wordt de liefde van Christus haast tastbaar gemaakt en identificeren wij ons nog meer met Hem.

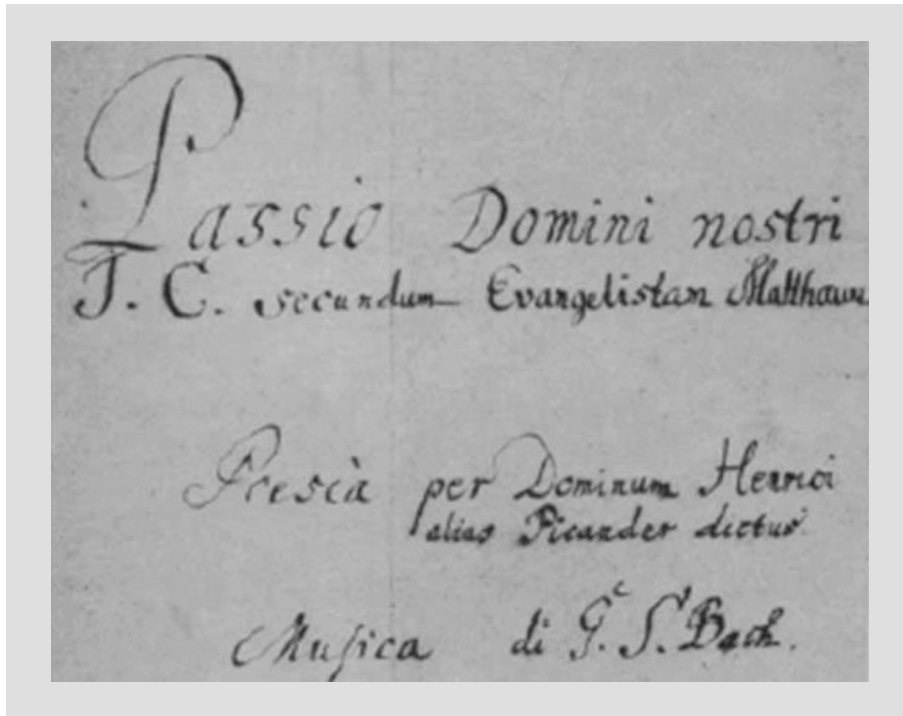
Het stuk is een soort 'kroniek van de aangekondigde dood', waarvan iedereen toch nog wil hopen dat het niet zal gebeuren. Ik denk dat dit, in combinatie met de teksten, de verklaring is voor de ongekende populariteit van dit werk. Zelfs nu nog, bijna 300 jaar na de eerste opvoering.

De muziek

Maar natuurlijk kunnen we in dit verhaal onmogelijk om de kracht van de muziek van de hand Johann Sebastian Bach heen. Vermoedelijk schreef hij dit werk in 1727, voor de uitvoering op Goede Vrijdag, in de traditie van zijn voorgangers in de Leipziger Thomaskerk. Opvallend en uniek is de indeling in twee koren. Soms letterlijk tweekorig, soms een solist tegenover een koor (deel 19/20 en 30). In deze delen beeldt het tweede koor de gelovigen uit. In de delen 4 en 9 staan de zangers van het eerste koor voor de apostelen (*Wo willst du, daß wir dir bereiten das Osterlamm zu essen?*). In deel 61 zegt het eerste koor: *Er rufet dem Elias* en de anderen (het tweede koor) daarna: *Halt, laß sehen, ob Elias komme und ihm helfe*. Daarmee wordt de dramatiek van het verhaal nog verder uitgespeeld. Al deze ideeën heeft Bach uit eigen beweging in de compositie gebracht, naar aanleiding van enkele dialogen (op andere plaatsen) in Picanders tekst.

Waar het een verhalende tekst betreft en waar slechts één iemand aan het woord is, componeerde Bach het evangelieverhaal als een recitatief. Als Jezus aan het woord is, verschijnt altijd een aureool van strijkers, behalve bij de tekst *Eli, Eli lama asabthani?* (Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?). De woorden die door het volk of andere groepen worden gesproken, zingt het koor.

De koralen komen meestal voor met één strofe, soms met twee. Ze worden altijd vertolkt door beide koren en orkesten, met alle instrumenten. Mogelijk zong in de tijd van Bach de gemeente de koralen mee. Een enkele keer is de harmonische zetting van de koralen hetzelfde maar de toonsoort is bijna steeds verschillend. Vooral de melodie van *O Haupt voll Blut und Wunden* komt voor in zeer veel gedaanten (deel 15, 17, 54 en 62), afkomstig uit diverse evangelische kerkgezangen.

Titelblad van het manuscript van Bachs Matthäus-Passion.

In de zetting van de vrije tekst heeft Bach de meeste compositorische vrijheden genomen, variërend van dubbelkoor en -orkest met koraal (deel 1) tot een sopraan, een fluit en twee hobo's (deel 49). Daarbij is er steeds ook variatie tussen het eerste en tweede orkest. Het is aannemelijk dat bij de eerste uitvoering de twee orkesten verschillende vocale solisten bevatten. Er gaan tegenwoordig dan ook steeds meer geluiden op om de koorpartijen door een kleine groep zangers te laten uitvoeren, tot solistisch aan toe.

In onze uitvoering is gekozen voor een gangbare rolverdeling van twee kamerkoren (in dit geval 2 x 22 zangers), een evangelist, een Christuszanger en vier solisten voor de overige rollen uit het evangelie en voor de aria's en duetten. Bij de bezetting van de orkesten hebben we gezocht naar een volle klank, passend bij 44 koorleden. Op deze manier hopen wij het 55-jarig bestaan van het koor extra luister bij te zetten.

We wensen u veel devotie en luistergenot toe.

Felix van den Hombergh

Dirigent

UITVOERENDEN

De Amsterdamse Cantorij

De Amsterdamse Cantorij, opgericht in 1959 door de Amsterdamse dirigent en klavecijnist Louis Mol, stond vervolgens onder leiding van Barend Schuurman en Frank Hameleers. Sinds 2002 is Felix van den Hombergh de dirigent.

Het koor kiest voor een gevarieerd repertoire, waarbij werken uit alle stijlperiodes aan bod komen: oude muziek, maar ook romantische en hedendaagse muziek. De Amsterdamse Cantorij streeft ook naar variatie in de producties: a-capellaconcerten worden afgewisseld met grotere producties met medewerking van professionele instrumentalisten en solisten.

De Amsterdamse Cantorij streeft ernaar ieder seizoen drie programma's uit te brengen. Eind september komt de Cantorij met *The American Dream*, een programma met modern repertoire, zowel religieus als wereldlijk, van Amerikaanse componisten. Meer details vindt u verderop in dit programma.

	Koor 1	Koor 2
<i>Sopranen</i>	Geeske Coebergh Pauline de Die Annette van der Heide Aafke Komter Renate Meijer Tineke Verheus	Marijke Beversluis Marijke Dams Sarie van 't Hof Agnes van Koert Roos van Schie Marijke Tros
<i>Alten</i>	Oda van Cranenburgh Hilda Houtkoop Geraldine Raap Margriet Rienks Jo-Els van der Woude	Simone Aarendonk René Bekius Adrienne van den Bogaard Veronique Breeuwsmma Madelon Kerkhoven Svenja Ruff
<i>Tenoren</i>	Ton Bakker Bram Coops Dirk Doorenspleet Edwin Oudemans Jelle Teertstra	Eric de Cock Anton de Gruyl Gert van 't Hof Ben Kruijsen Christoph Pieper
<i>Bassen</i>	Rob Beck Ron Mesland Niek van Noppen Rein Steeman Bas van Wingerden	Maarten Boelsma Marten Hoogenhout Luc Klaphake Paul Peerenboom Peter Wieringa

Felix van den Hombergh – dirigent

Felix van den Hombergh studeerde fagot in Den Haag bij Johan Steinman (eindexamen 1993) en koordirectie in Rotterdam bij Barend Schuurman (eindexamen Uitvoerend Musicus 1995). Behalve van de Amsterdamse Cantorij is Felix van den Hombergh dirigent van het kamerkoor Douce Memoire te Haarlem, het Haarlems projectkoor 023, en Coro Encanto in Amsterdam. Afgelopen jaren was hij coördinator en docent bij de dirigentenopleiding van Unisono in Purmerend en Alkmaar; hij werkte als project-dirigent bij het vocaal ensemble TIEN en bij het Haarlems Bach Ensemble, het Haags Kamerkoor, het Voorburgs Vocaal Ensemble en het Kathedrale Koor St. Bavo.

Het repertoire van Felix van den Hombergh omvat veel facetten, bijvoorbeeld muziek uit Armenië en Georgië, moderne Nederlandse composities en ook grote werken, zoals de Hohe Messe van J.S. Bach en de Mariavespers van Monteverdi. Felix is af en toe actief als fagottist in kamermuziekensembles. Hij schrijft arrangementen voor koor en heeft (opdracht)composities op zijn naam staan, onder meer *Sinfonia Corale* voor koor en slagwerk en *Chant du Monde* voor orkest. In 2009 voerde de Cantorij met groot succes de jubileumcompositie *Then Shall you Truly Dance!* van zijn hand uit, in samenwerking met blazers en slagwerk van het Koninklijk Concertgebouworkest.

Nico van der Meel – Evangelist

De Leidse tenor Nico van der Meel verwierf internationaal aanzien als zanger van oude muziek, vooral als evangelist in de passies van Bach. Hij trad op onder dirigenten zoals Gustav Leonhardt, Nicolaus Harnoncourt en Colin Davis. Hij zong op talloze cd's met oude muziek, zoals Bachs *Hohe Messe*, *Johannes-Passion* en *Matthäus-Passion* onder leiding van Frans Brüggen (Philips Classics). Daarnaast zijn er ook cd's verschenen met romantische liederen en zong Nico van der Meel rollen in opera's. Hij maakt deel uit van ensemble Camerata Trajectina, dé pleitbezorger voor de Nederlandse muziek. Hij werkte mee aan meer dan 25 Camerata-cd's.

Nico van der Meel studeerde aan het Rotterdams Conservatorium bij Barend Schuurman en Margreet Honig en studeerde in 1987 cum laude af. Tegenwoordig treedt hij nu zelf regelmatig op als gastdocent bij diverse conservatoria.

Als dirigent leidde Nico van der Meel projecten bij het Vocaal Ensemble Coqu, Couleur Vocale, het Bach Festival Dordrecht, het Amsterdams Bach Consort en de Residentie-Bachensembles. Begin 2008 verscheen bij Quintone een cd met de *Johannes-Passion* van Bach (versie 1725) onder zijn leiding. Hij is artistiek leider van het Drechtsteden Bachkoor en al sinds de oprichting in 1981 dirigent van het William Byrd Vocaal Ensemble in Leiden.

www.camerata-trajectina.nl; www.williambyrd.nl; www.nicovandermeel.nl

Matthew Baker – Christus

Matthew Baker, geboren in Sydney Australië, studeerde mediëvistiek aan de Universiteit van Sydney. Sinds 2000 is Nederland zijn thuis. In 2005 behaalde hij zijn mastersdiploma barokzang aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Sindsdien heeft hij zich gespecialiseerd in de uitvoeringspraktijk van barokmuziek.

In 2006 won Matthew de eerste prijs voor zijn basaria's in Handels *Messiah*, tijdens het concours van de Fondazione Seghizzi in Italië.

Regelmatig treedt Matthew op in oratoria en opera's in de Benelux en Frankrijk, en is hij ook als solist of ensemblezanger te horen op diverse oude-muziekfestivals, zoals in Utrecht, Antwerpen en Saintes. Op opnames is hij te beluisteren als Aeneas in Purcells *Dido and Aeneas* en Christus in de *Matthäus-Passion* van Heinrich Schütz.

www.matthewbaker.eu

Marjon Strijk – Sopraan (29 en 30 maart)

De sopraan Marjon Strijk studeerde solozang bij Jeanne Companien, Bas Ramselaar en Elena Vink. Ook volgde zij masterclasses bij onder anderen Ulrich Eisenlohr en Michael Chance. Als soliste wordt zij veelvuldig gevraagd voor koorconcerten. Haar repertoire omvat vele stijlperioden: van Schütz, Buxtehude, Charpentier naar Bach, Handel, Rameau, via Haydn en Mozart naar Schubert, Mendelssohn en Brahms. Ook zingt zij hedendaagse muziek, zoals de indringende cyclus *Miroir de peine* van Hendrik Andriessen. Marjon werkte als soliste met dirigenten zoals Jos van Veldhoven, Peter Dijkstra, Harry van der Kamp, Peter Harvey en Klaas Stok. En zij werkte mee aan verschillende cd-opnames, waaronder geestelijke cantates van Bach en ook zijn *Johannes-* en *Matthäus-Passion*. Marjon Strijk zingt naast haar solo-optredens in diverse professionele ensembles, zoals het Brabantsch Muzyk Collegie, de Nederlandse Bachvereniging, het Nederlands Kamerkoor en Quink. Ook richt zij zich graag op de liedkunst, in samenwerking met verschillende pianisten.

www.marjonstrijk.nl

Nikki Treurniet – Sopraan (28 maart)

Nikki Treurniet studeert sinds 2008 aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag, waar zij nu de masteropleiding volgt bij Sasja Hunnago. Hier maakte zij ook deel uit van de basisklas van The Dutch National Opera Academy.

In 2007 deed Nikki Treurniet mee aan het Prinses Christina Concours. In 2011 ging zij met enkele laureaten op tournee door de Verenigde Staten en Canada. Nikki deed mee aan projecten bij onder meer Yo-opera en Salone dell'Opera en trad op bij de Nederlandse Muziekdagen, Operadagen Rotterdam en de NJO

Muziekzomer. In de zomers van 2011 en 2012 was zij te horen in *Orfeo ed Euridice* van Gluck, georganiseerd door de Utrechtse Spelen bij Paleis Soestdijk. Als soliste zong zij in oratoriumwerken zoals Mozarts *Krönungsmesse* en *Exultate Jubilate*, Bachs *Matthäus-Passion* en *Weihnachtsoratorium*, *Ein deutsches Requiem* van Brahms en het *Gloria* van Vivaldi. Zij volgde masterclasses bij Margreet Honig, Henk Neven, Rudolf Jansen, Meinard Kraak en Miranda van Kralingen en werd gecoacht door regisseuse Elsin Jansen. In 2014 zal Nikki onder meer te horen zijn in Mendelssohns *A midsummer night's dream* met het Residentie Orkest en in het oratorium over Anne Frank.

Dave ten Kate – Altus

Dave ten Kate begon op zeer jonge leeftijd met zingen in het Haags Matrozenkoor.

Hij volgde lessen aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Rita Dams en Wout Oosterkamp, waarna hij een aantal jaren les had van Marjan Kuiper. Ook kreeg hij, dank zij de VandenEnde Foundation, lessen van Martha Sharp, Johannes Effertz-Wolf, Monika Lentz en Adriaan de Wit aan het Mozarteum in Salzburg.

Daves deelname aan de Bach-masterclass door countertenor Michael Chance werd uitgezonden tijdens het tv-programma *Masterclass* van Sonja Barend. Ook werkte hij mee aan een IKON-programma waarin hij stukken van Vivaldi zong. Tjeerd Oosterhuis vroeg hem voor een filmproject en later zong Dave ten Kate in de productie *Body/Voice* van het Nationale Ballet in het kader van het Holland Festival.

Het repertoire van Dave ten Kate is veelzijdig en strekt van barokmuziek tot muziektheaterstukken waarin hij zingt en acteert. Ook geeft hij samen met diverse pianisten recitals. Daarnaast houdt Dave ten Kate zich graag bezig met het castratenrepertoire.

www.davetenkate.nl

Raphael Höhn – Tenor

Raphael Höhn werd geboren in het Zwitserse Zürich en begon zijn zangcarrière op zevenjarige leeftijd in het Zürcher jongenskoor. Hij zong als altsolist in verschillende concertzalen in Zwitserland, Italië, Rusland en Amerika. Ook zong hij op diverse cd-opnames, waaronder een van Mozarts *Zauberflöte* door de opera Zürich, waarin hij de rol van de tweede jongen zong.

Na een voorbereidende studie bij Frédéric Gindraux werd Raphael aangenomen bij de Zürcher Hochschule der Künste, waar hij vijf jaar studeerde bij Scot Weir. Hij volgde masterclasses bij Andreas Scholl, Lina Maria Ackerlund en Mariette

Nollen. Sinds 2012 studeert hij aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Rita Dams, Jill Feldman, Michael Chance en Peter Kooij.

Naast zijn studie treedt Raphael over de hele wereld op als solist en zanger in diverse professionele koren, zoals het Amsterdam Baroque Choir en het Chor der Bachstiftung St. Gallen. Zijn repertoire strekt zich uit van renaissance- tot hedendaagse muziek, met als specialisme barokmuziek.

www.raphaelhoehn.ch

Marc Pantus – Bas

Bas-bariton Marc Pantus is thuis in zowel opera- als oratoriumrepertoire. Dit seizoen was hij te horen in Handels *Messiah*, Mendelssohns *Elijah* en voerde hij met het Nederlands Blazers Ensemble Rossini's opera *Il Turco in Italia* uit.

Onlangs zong hij de titelrol in Telemanns opera *Pimpinone* met het Combattimento Consort tijdens het Valletta Baroque Festival (Malta). Met het Nederlands Philharmonisch Orkest bracht hij de familieopera *Help Heksen Hexen!* van Max Knigge en Pepijn Cladder.

Hij trad op met het Rotterdams Philharmonisch Orkest, Asko|Schönberg, het Noord-Nederlands Orkest, het Utrechts Barok Consort, de Nederlandse Bachvereniging, The Royal Philharmonic Orchestra en de Bochumer Symphoniker, onder dirigenten zoals Edo de Waart, Kenneth Montgomery, Reinbert de Leeuw en Paul McCreech.

Met zijn eigen operagezelschap I piccoli olandesi bracht Marc een serie komische barokopera's ten gehore, zoals *Terremoto*, *Farfaletta e Lirone* van Francesco Conti. Marc zingt solo's in cantates en passies van Bach en ook Jezus in de door Jan Rot hertaalde *Mattheuspassie* met het Residentie Orkest. Verder is hij te horen op cd-opnames van Mozarts *Clemenza di Tito* en Galliards *Pan & Syrinx*, beide met Musica ad Rhenum onder leiding van Jed Wentz.

Marc studeerde aan de conservatoria van Utrecht en Den Haag bij Udo Reinemann en Meinard Kraak. Aan het Steans Institute for Young Artists in Chicago had hij les van Thomas Allen, Christa Ludwig, Barbara Bonney, Elisabeth Söderström en Roger Vignoles. Op dit moment wordt hij gecoacht door Margreet Honig.

Voor de Magische Muziekfabriek zong en regisseerde hij de opera *El retablo de Maese Pedro* van Manuel de Falla. Voor vocaal ensemble Frommermann maakte hij de ode aan Schubert, *FrommerFranz*.

www.marcpantus.nl

Jongenskoor van de Koorschool St. Bavo Haarlem (28 en 29 maart)

De Koorschool is een bijzondere basisschool voor jongens en meisjes vanaf groep 5, waar naast de normale vakken veel aandacht wordt besteed aan de zang- en muziekleiding van de leerlingen. Iedere dag krijgen de kinderen lessen zoals stemvorming, solfège, algemene muziekleer en repertoirestudie. Daarnaast bespelen alle kinderen een muziekinstrument.

Al sinds 1300 zijn er koren en een Koorschool in Haarlem. Het Muziek Instituut huist diverse concertkoren in de Engelse traditie. Het Kathedrale Koor is het kernkoor met zo'n 100 zangers. Daarnaast zijn er diverse dealkoren, ieder met een eigen muzikaal karakter (schoolkoor, meisjescantorij, mannenkoor). Aan het huidige concert werkt het Jongenskoor mee, met jongens van 9-13 jaar. Dit koor heeft binnen het Muziek Instituut een bijzondere plaats, vanwege de oorsprong in een eeuwenoude traditie. De specifieke heldere en dragende klank van de jongensstem wordt veel gevraagd bij bijzondere uitvoeringen, zoals de *Matthäus-Passion*.

De koren van het Muziek Instituut treden ook buiten Nederland op. Jaarlijks zijn er buitenlandse tournees, van Europese landen tot Rusland en Japan.

www.koorschoolhaarlem.nl

Nationaal Jongenskoor (30 maart)

De stichting Vocaal Talent Nederland organiseert vier nationale koren, het Nationaal Kinderkoor, het Nationaal Jongenskoor het Nationaal Vrouwen Jeugdkoor en het Nationaal Gemengd Jeugdkoor. Het Nationaal Jongenskoor is opgericht in 2006 om een extra impuls te geven aan de jongenskoorzang in Nederland. Vocaal Talent Nederland spoort in Nederland jong vocaal talent op en biedt de kans dat talent onder begeleiding van professionals tot bloei te brengen. De jongens wonen verspreid over het land en een team van docenten verzorgt de coaching in plaatsen in de regio: Amersfoort, Amsterdam, Den Haag, Groningen, Rotterdam, Tilburg, Utrecht, Zuidwolde en Zutphen. Eens in de maand verzamelen de jongens zich voor een landelijke studiedag of studieweekend. Voor kinderen van 6 tot 10 jaar zijn er voorbereidende zangklassen. Gastdirigent is Irene Verburg.

Het Nationaal Jongenskoor zingt regelmatig producties met het Koninklijk Concertgebouworkest (onder meer Bachs *Matthäus-Passion* en de 8ste symfonie van Mahler), het Rotterdams Philharmonisch Orkest (*Lord of the Rings*) en het Radio Filharmonisch Orkest.

www.vocaaltalent.nl

Barokorkest van de Amsterdamse Cantorij

De Amsterdamse Cantorij werkt al jaren samen met een vaste kern professionele musici, gespecialiseerd in oude muziek. Zo werkte het orkest mee aan het *Schwanengesang* van Schütz, Buxtehudes *Membra Jesu Nostri*, Monteverdi's *Mariavespers* en Bachs *Hohe Messe* en *Johannes-Passion*. Ook bij dit concert zien we veel vertrouwde namen terug, verdeeld over twee orkesten:

	Orkest 1	Orkest 2
<i>Eerste viool</i>	Franc Polman John Wilson Meyer Annelies van der Vegt	Elisabeth IngenHousz Sara de Corso Karen Segal
<i>Tweede viool</i>	Mimi Mitchell Daniel Boothe Sandra Wallner	Cynthia Freivogel Frances The
<i>Viola</i>	Ruben Sanderse Laxmi Bickley	Marinette Troost Else Krieg
<i>Cello</i>	Viola de Hoog Carla Rosenberg	Cassandra Luckhart
<i>Viola da gamba</i>		Susanne Braumann
<i>Contrabas</i>	Robert Franenberg	Maria Vahervuo
<i>Fluit</i>	Wilbert Hazelzet Michaela Kouřilová	Kristen Huebner Fabio Crescimanno
<i>Hobo</i>	Peter Frankenberg Hanna Lindeijer	Janine Jonker Eva Hartmuthova
<i>Blokfluit</i>	Janine Jonker Eva Harmuthová	
<i>Fagot</i>	Benny Aghassi	
<i>Theorbe</i>	Israel Golani	
<i>Orgel</i>	Stephen Taylor	
<i>Klavecimbel</i>		Christina Edelen

TEKST EN VERTALING

EERSTE DEEL

1.

Dubbel koor

Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen,
sehst - wen? - den Bräutigam,
seht ihn - wie? - als wie ein Lamm.

*Kom, jullie dochters, deel mijn rouw,
ziet - wie? - de Bruidegom,
ziet Hem - hoe? - als een lam.*

Koraal

O Lamm Gottes, onschuldig
am Stamm des Kreuzes geschlachtet,

*O Lam van God, onschuldig
aan het hout van het kruis geslacht,*

Dubbel koor

Sehet - was? - seht die Geduld.

Ziet - wat? – ziet Zijn geduld.

Koraal

allzeit erfunden geduldig,
wiewohl du warest verachtet.

*immer geduldig bevonden,
hoewel U werd veracht.*

Dubbel koor

Seht - wohin? - auf unsre Schuld.

Ziet - waarheen? - op ons vergrijp.

Koraal

All Sünd hast du getragen,
sonst müssten wir verzagen.

*Alle zonden heeft U gedragen,
anders moesten wij wanhopen.*

Dubbel koor

Sehet ihn aus Lieb und Huld,
Holz zum Kreuze selber tragen.

*Ziet Hem, uit liefde en genade,
zelf het kruishout dragen.*

Koraal

Erbarm dich unser, o Jesu!

Heb medelijden met ons, o Jezus!

2.

Evangelist

Da Jesus diese Rede vollendet hatte, sprach er zu seinen Jüngern:

Toen Jezus deze woorden gesproken had, zei Hij tegen zijn discipelen:

Jezus

Ihr wisset, dass nach zweien Tagen Ostern wird und des Menschen Sohn wird überantwortet werden, dass er gekreuziget werde.

Jullie weten dat het over twee dagen Pasen zal zijn, en de Mensenzoon overgeleverd zal worden om gekruisigd te worden.

3.

Koraal

Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen,
dass man ein solch scharf Urteil hat gesprochen?
Was ist die Schuld, in was für Missetaten bist du geraten?

*Liefste Heer Jezus, wat hebt U misdaan,
dat men een zo hard vonnis heeft uitgesproken?
Wat is uw schuld, in wat voor misdaden bent U terecht gekomen?*

4.

Evangelist

Da versammelten sich die Hohenpriester und Schriftgelehrten und die Ältesten im Volk in den Palast des Hohenpriesters, der da hiess Kaiphas. Und hielten Rat, wie sie Jesum mit Listen griffen und töteten. Sie sprachen aber:

Toen kwamen de hogepriesters en schriftgeleerden, en de oudsten van het volk, bijeen in het paleis van de hogepriester, genaamd Kajafas, en hielden overleg, hoe zij Jezus grijpen en doden zouden. En zij zeiden:

Koor

Ja nicht auf das Fest, auf dass nicht ein Aufruhr werde im Volk.

Maar niet op het feest, opdat er geen oproer onder het volk ontstaat.

Evangelist

Da nun Jesus war zu Bethanien, im Hause Simonis des Aussätzigen, trat zu ihm ein Weib, die hatte ein Glas mit köstlichem Wasser, und goss es auf sein

Toen Jezus in Bethanië was, in het huis van Simon de melaatse, kwam er een vrouw naar Hem toe met een fles met kostbare zalf, en goot die uit over zijn

Haupt, da er zu Tische sass. Da das seine Jünger sahen, wurden sie unwillig und sprachen:

Koor

Wozu dienet dieser Unrat? Dieses Wasser hätte mögen teuer verkauft, und den Armen gegeben werden.

Evangelist

Da das Jesus merket, sprach er zu ihnen:

Jezus

Was bekümmert ihr das Weib? Sie hat ein gut Werk an mir getan! Ihr habet allezeit Arme bei euch, mich aber hat ihr nicht allezeit! Dass sie dies Wasser hat auf meinen Leib gegossen, hat sie getan, dass man mich begraben wird. Wahrlich, ich sage euch: Wo dies Evangelium gepredigt wird in der ganzen Welt, da wird man auch sagen zu ihrem Gedächtnis, was sie getan hat.

hoofd, terwijl Hij aan tafel zat. Toen zijn discipelen dat zagen, waren ze verontwaardigd, en zeiden:

Waartoe deze verspilling? Deze zalf had goed geld kunnen opbrengen, dat aan de armen gegeven had kunnen worden.

Toen Jezus dat merkte, zei Hij tegen hen:

Wat vallen jullie deze vrouw lastig? Ze heeft Mij goed behandeld. Jullie zullen altijd armen om je heen hebben, Mij echter hebben jullie niet altijd. Dat ze deze zalf over Mij heen heeft gegoten, heeft ze gedaan, omdat men Mij begraven zal. Ik verzeker jullie: waar dit Evangelie gepredikt wordt, waar ook ter wereld, daar zal ook worden verteld tot haar nagedachtenis, wat zij heeft gedaan.

5.

Recitatief (Alt)

Du lieber Heiland du,
wenn deine Jünger töricht streiten,
dass dieses fromme Weib
mit Salben deinen Leib
zum Grabe will bereiten,
so lasse mir inzwischen zu,
von meiner Augen Tränenflüssen
ein Wasser auf dein Haupt zu giessen.

*O, liefdevolle Verlosser,
als uw discipelen er bezwaar tegen maken,
dat deze vrome vrouw
met zalf uw lichaam
voor het graf wil voorbereiden,
sta mij dan intussen toe,
met de vloed van mijn tranen
water over uw hoofd te gieten.*

6.

Aria (Alt)

Buss und Reu,
knirscht das Sündenherz entzwei,
dass die Tropfen meiner Zähren
angenehme Spezerei,
treuer Jesu, dir gebären.

*Boete en berouw,
verbrijzelen het zondig hart,
dat de druppels van mijn tranen
een milde balsem mogen zijn,
voor U, getrouwe Jezus.*

7.

Evangelist

Da ging hin der Zwölfen einer, mit
Namen Judas Ischarioth, zu den
Hohenpriestern, und sprach:

*Toen ging een van de twaalf, genaamd
Judas Iskariot, naar de hogepriesters, en
zei:*

Judas

Was wollt ihr mir geben? Ich will ihn
euch verraten.

*Wat geven jullie mij, als ik Hem aan jullie
overlever?*

Evangelist

Und sie boten ihm dreissig Silberlinge.
Und von dem an suchte er Gelegenheit,
dass er ihn verriete.

*En zij boden hem dertig zilverlingen.
Vanaf dat moment zocht hij naar een
gelegenheid om Hem te verraden.*

8.

Aria (Sopraan)

Blute nur, du liebes Herz!
Ach! ein Kind, das du erzogen,
das an deiner Brust gesogen,
droht den Pfleger zu ermorden,
denn es ist zur Schlange worden.

*Bloed nu maar, o liefste hart!
Ach, een kind dat jij hebt grootgebracht,
dat je aan je borst hebt gezoogd,
dreigt de verzorger te vermoorden,
want het is tot een slang geworden.*

9.

Evangelist

Aber am ersten Tage der süßen Brot
traten die Jünger zu Jesu, und sprachen
zu ihm:

*Op de eerste dag van de ongedesemde
broden, gingen de discipelen naar Jezus
toe en vroegen Hem:*

Koor

Wo willst du, dass wir dir bereiten, das Osterlamm zu essen?

Waar wilt U dat wij het paasmaal voor U bereiden?

Evangelist

Er sprach:

Hij zei:

Jezus

Gehet hin in die Stadt zu einem, und sprecht zu ihm: Der Meister lässt dir sagen: Meine Zeit ist hier, ich will bei dir die Ostern halten mit meinen Jüngern.

Ga in de stad naar iemand toe die Ik u noemen zal, en zeg hem: de Meester laat u weten: mijn tijd is gekomen, Ik wil met mijn discipelen bij u het paasfeest vieren.

Evangelist

Und die Jüngern taten wie ihnen Jesus befohlen hatte, und bereiteten das Osterlamm. Und am Abend setzte er sich zu Tische mit den Zwölfen. Und da sie assen, sprach er:

En de discipelen deden zoals Jezus hen bevolen had, en bereidden het paasmaal. En die avond ging Hij met de twaalf aan tafel. En toen zij aten sprak Hij:

Jezus

Wahrlich, ich sage euch: Einer unter euch wird mich verraten.

Ik verzeker jullie: een van jullie zal Mij verraden.

Evangelist

Und sie wurden sehr betrübt und huben an, ein jeglicher unter ihnen, und sagten zu ihm:

En zij werden zeer bedroefd, en ieder van hen vroeg aan hem:

Koor

Herr, bin ich's?

Heer, ben ik het?

10.

Koraal

Ich bin's, ich sollte büßen,
an Händen und an Füßen,
gebunden in der Höll.
Die Geisseln und die Banden,
und was du ausgestanden,
das hat verdient meine Seel.

*Ik ben het, ik zou moeten boeten,
aan handen en aan voeten,
gebonden in de hel.
De zweepslagen, de boeien,
en wat Gij hebt doorstaan,
dat heeft mijn ziel verdiend.*

11.

Evangelist

Er antwortete und sprach:

Hij antwoordde:

Jezus

Der mit der Hand mit mir in die Schüssel tauchet, der wird mich verraten. Des Menschen Sohn gehet zwar dahin, wie von ihm geschrieben stehet; doch wehe dem Menschen, durch welchen des Menschen Sohn verraten wird! Es wäre ihm besser, dass derselbige Mensch noch nie geboren wäre.

Degene die tegelijk met Mij zijn hand in de schotel doopt, zal Mij verraden. De Mensenzoon gaat weliswaar heen, zoals van Hem geschreven staat, maar wee de Mens die de Mensenzoon verradt. Het zou beter voor hem zijn geweest als hij nooit geboren was.

Evangelist

Da antwortete Judas, der ihn verriet, und sprach:

Toen antwoordde Judas, die Hem zou verraden:

Judas

Bin ich's, Rabbi?

Ben ik het, Rabbi?

Evangelist

Er sprach zu ihm:

Hij zei tegen hem:

Jezus

Du sagest's.

Jij zegt het.

Evangelist

Da sie aber assen, nahm Jesus das Brot, dankete und brach's und gab's den Jüngern und sprach:

Terwijl zij aten, nam Jezus het brood, bedankte, brak het in stukken en gaf het aan zijn discipelen, en zei:

Jezus

Nehmet, esset, das ist mein Leib.

Neem en eet, dit is mijn lichaam.

Evangelist

Und er nahm den Kelch, und dankete, gab ihnen den, und sprach:

En Hij nam de beker, sprak de dankzegging, gaf hun de beker en zei:

Jezus

Trinket alle daraus; das ist mein Blut des neuen Testaments, welches vergossen wird für viele zur Vergebung der Sünden. Ich sage euch: Ich werde von nun an nicht mehr von diesem Gewächs des Weinstocks trinken, bis an den Tag, da ich's neu trinken werde mit euch in meines Vaters Reich.

Drink allen hieruit, dit is mijn bloed, het bloed van het nieuwe verbond dat vergoten wordt voor velen tot vergeving van zonden. Ik zeg jullie: Ik zal van nu af aan niet meer van deze vrucht van de wijnstok drinken, tot aan de dag dat ik haar opnieuw zal drinken met jullie, in het koninkrijk van mijn Vader.

12.

Recitatief (Sopraan)

Wiewohl mein Herz in Tränen schwimmt, dass Jesus von mir Abschied nimmt, so macht mich doch sein Testament erfreut:

Sein Fleisch und Blut, o Kostbarkeit, vermacht er mir in meine Hände.

Wie er es auf der Welt mit denen Seinen nicht böse können meinen, so liebt er sie bis an das Ende.

Hoewel mijn hart in tranen zwemt, nu Jezus van mij afscheid neemt, ben ik toch blij om wat Hij mij nalaat:

Zijn vlees en bloed, o kostbaarheid, laat Hij na in mijn handen.

Zoals Hij hier op aarde met de Zijnen altijd het beste voor had, zo heeft Hij hen tot aan het einde lief.

13.

Aria (Sopraan)

Ich will dir mein Herze schenken, senke dich, mein Heil, hinein!

Ich will mich in dir versenken; ist dir gleich die Welt zu klein, ei, so sollst du mir allein mehr als Welt und Himmel sein.

Ik wil U mijn hart schenken, vervul het, Heer, geheel van U!

Ik wil volkomen in U opgaan; en is U de wereld te klein, dan zal U voor mij alleen meer dan aarde en hemel zijn.

14.

Evangelist

Und da sie den Lobgesang gesprochen hatten, gingen sie hinaus an den Ölberg. Da sprach Jesus zu ihnen:

En toen ze de lofzang gezongen hadden, gingen zij de Olijfberg op. Daar zei Jezus tegen hen:

Jezus

In dieser Nacht werdet ihr euch alle ärgern an mir. Denn es steht geschrieben: Ich werde den Hirten schlagen, und die Schafe der Herde werden sich zerstreuen. Wenn ich aber auferstehe, will ich vor euch hingehen in Galiläam.

In deze nacht zal ieder van jullie zich aan Mij ergeren. Want er staat geschreven: Ik zal de herder slaan, en de schapen van de kudde zullen uiteen gedreven worden, maar wanneer Ik zal zijn opgestaan, zal Ik jullie voorgaan naar Galilea.

15.

Koraal

Erkenne mich, mein Hüter,
mein Hirte, nimm mich an!
Von dir, Quell aller Güter,
ist mir viel Guts getan.
Dein Mund hat mich gelabet
mit Milch und süsßer Kost,
dein Geist hat mich begabet
mit mancher Himmelslust.

*Erken mij, mijn Hoeder,
mijn Herder, neem mij aan.
Door U, bron van alle goeds,
is mij veel goeds gedaan.
Uw mond heeft mij gevoed
met melk en zoete kost,
Uw geest heeft mij voorzien
van menige hemelse vreugde.*

16.

Evangelist

Petrus aber antwortete, und sprach zu ihm:

Petrus antwoordde en zei tegen Hem:

Petrus

Wenn sie auch alle sich an dir ärgerten,
so will ich doch mich nimmermehr ärgern.

*Al zullen allen zich aan U ergeren,
ik nooit.*

Evangelist

Jesus sprach zu ihm:

Jezus zei tegen hem:

Jezus

Wahrlich, ich sage dir: In dieser Nacht,
ehe der Hahn krähet, wirst du mich
dreimal verleugnen.

*Ik verzeker je: in deze nacht, nog vóór de
haan kraait, zal je Mij driemaal
verloochenen.*

Evangelist

Petrus sprach zu ihm:

Petrus zei tegen Hem:

Petrus

Und wenn ich mit dir sterben müsste, so will ich dich nicht verleugnen.

Ook al moest ik met U sterven, ik zal U niet verloochenen.

Evangelist

Desgleichen sagten auch alle Jünger.

En datzelfde zeiden alle discipelen.

17.

Koraal

Ich will hier bei dir stehen;
verachte mich doch nicht!
Von dir will ich nicht gehen,
wenn dir dein Herze bricht.
Wenn dein Herz wird erblassen,
im letzten Todesstoss,
alsdenn will ich dich fassen
in meinen Arm und Schoss.

*Ik wil hier bij U staan
veracht mij toch niet.
Ik wil niet van uw zijde wijken,
wanneer U uw hart breekt.
Wanneer uw hart zal verbleken,
na de laatste doodsteek,
dan wil ik U bergen
in mijn arm en schoot.*

18.

Evangelist

Da kam Jesus mit ihnen zu einem Hofe,
der hiess Gethsemane, und sprach zu
seinen Jüngern:

*Toen kwam Jezus met hen bij een hof,
genaamd Getsemane, en sprak tot zijn
discipelen:*

Jezus

Setzet euch hie, bis dass ich dort
hingehel, und bete.

*Blijven jullie hier zitten, ik ga daar
verderop bidden.*

Evangelist

Und nahm zu sich Petrum, und die zween
Söhne Zebedäi und fing an zu trauern
und zu zagen. Da sprach Jesus zu ihnen:

*Hij nam Petrus mee en de beide zonen
van Zebedeüs, en Hij begon bedroefd en
beangstigd te worden. Toen zei Jezus
tegen hen:*

Jezus

Meine Seele ist betrübt bis an den Tod,
bleibet hie und wachet mit mir.

*Mijn ziel is bedroefd tot stervens toe, blijf
hier en waak met Mij.*

19.

Recitatief (Tenor)

O Schmerz! Hier zittert das gequälte
Herz;
wie sinkt es hin, wie bleicht sein
Angesicht!

*O smart, hier siddert het gekwelde
hart,
hoe bezwijkt het, hoe verbleekt zijn
aangezicht.*

Koraal

Was ist die Ursach aller solcher Plagen?

Wat is de oorzaak van al deze plagen?

Recitatief

Der Richter führt ihn vor Gericht.
Da ist kein Trost, kein Helfer nicht.

*De Rechter voert Hem voor het gerecht.
Daar is geen troost, geen helper.*

Koraal

Ach! meine Sünden haben dich
geschlagen.

*Ach, het zijn mijn zonden die U laten
lijden.*

Recitatief

Er leidet alle Höllenqualen,
er soll vor fremden Raub bezahlen.

*Hij ondergaat alle hellepijnen,
hij moet voor vreemden schuld betalen.*

Koraal

Ich, ach Herr Jesu, habe dies verschuldet,
was du erduldet.

*Ik, Heer Jezus, heb de straf verdiend,
die Gij moet dulden.*

Recitatief

Ach, könnte meine Liebe dir,
mein Heil, dein Zittern und dein Zagen
vermindern oder helfen tragen,
wie gerne blieb ich hier!

*Ach, kon mijn liefde U,
mijn Heil, uw angsten en uw plagen
verminderen of helpen dragen,
hoe graag bleef ik hier.*

20.

Aria (Tenor)

Ich will bei meinem Jesu wachen.

Ik wil bij mijn Jezus waken.

Koor

So schlafen unsre Sünden ein.

Dan slapen onze zonden in.

Aria

Meinen Tod

büsst seine Seelennot;

sein Trauren machet mich voll Freuden.

Voor mijn dood

boet Hij in zijn zielenood;

zijn treuren schenkt mij de zaligheid.

Koor

Drum muss uns sein verdienstlich Leiden,
recht bitter und doch süsse sein.

*Daarom moet ons zijn dienstbaar lijden,
zeer bitter en toch zoet zijn.*

21.

Evangelist

Und ging hin ein wenig, fiel nieder auf
sein Angesicht und betete, und sprach:

*En Hij liep wat verder, wierp zich op de
grond, en bad:*

Jezus

Mein Vater, ist's möglich, so gehe dieser
Kelch von mir; doch nicht wie ich will,
sondern wie du willst.

*Mijn Vader, als het mogelijk is, laat deze
beker aan Mij voorbijgaan. Maar niet
zoals ik dat wens, maar zoals U dat wenst.*

22.

Recitatief (Bas)

Der Heiland fällt vor seinem Vater nieder;
dadurch erhebt er mich und alle
von unserm Falle
hinauf zu Gottes Gnade wieder.
Er ist bereit,
den Kelch, des Todes Bitterkeit zu
trinken,
in welchen Sünden dieser Welt
gegossen sind und hässlich stinken,
weil es dem lieben Gott gefällt.

*De Verlosser valt voor zijn Vader neer;
daardoor verheft Hij mij en allen
van onze zondeval
weer opwaarts, tot Gods genade.
Hij is bereid,
de beker, de bitterheid van de dood, te
drinken,
waarin de zonden van deze wereld
zijn uitgegoten, en afschuwelijk stinken,
omdat het de lieve God behaagt.*

23.

Aria (Bas)

Gerne will ich mich bequemen,
Kreuz und Becher anzunehmen,
trink ich doch dem Heiland nach.
Denn sein Mund,
der mit Milch und Honig fließet,
hat den Grund
und des Leidens herbe Schmach
durch den ersten Trunk versüßet.

*Graag ben ik bereid,
kruis en beker te aanvaarden,
daarmee volg ik immers de Verlosser.
Want zijn mond,
die van melk en honing overvloedt,
heeft de bittere smaak
van het lijden
door die eerste teug verzoet.*

24.

Evangelist

Und er kam zu seinen Jüngern, und fand
sie schlafend, und sprach zu ihnen:

*En Hij kwam bij zijn discipelen, en vond ze
in slaap, en zei tegen hen:*

Jezus

Können ihr denn nicht eine Stunde mit
mir wachen? Wachtet und betet, dass ihr
nicht in Anfechtung fallet! Der Geist is
willig, aber das Fleisch ist schwach.

*Kunnen jullie dan niet één uur met Mij
waken? Blijf wakker, en bid dat je niet in
verleiding komt. De geest is gewillig,
maar het vlees is zwak.*

Evangelist

Zum andernmal ging er hin, betete und
sprach:

Nogmaals ging Hij verderop, en bad:

Jezus

Mein Vater, ist's nicht möglich, dass
dieser Kelch von mir gehe, ich trinke ihn
denn, so geschehe dein Wille.

*Mijn Vader, indien het niet mogelijk is dat
deze beker aan Mij voorbijgaat, dan drink
Ik hem leeg, zo zal uw wil gebeuren.*

25.

Koraal

Was mein Gott will, das g'scheh allzeit,
sein Will, der ist der beste.
Zu helfen den'n er ist bereit,
die an ihn gläuben feste.
Er hilft aus not,
der fromme Gott,
und züchtiget mit Massen.
Wer Gott vertraut,
fest auf ihn baut,
den will er nicht verlassen.

*Wat mijn God wil, dat gebeurt altijd.
Zijn wil, dat is de beste.
Hij is bereid om hen te helpen,
die vast in Hem geloven.
Hij helpt uit nood,
de goede God,
en straft met mate.
Wie God vertrouwt,
vast op Hem bouwt,
die zal Hij niet verlaten.*

26.

Evangelist

Und er kam und fand sie aber schlafend,
und ihre Augen waren voll Schlafs.
Und er liess sie und ging abermal hin
und betete zum drittenmal und redete
dieselbigen Worte. Da kam er zu seinen
Jüngern, und sprach zu ihnen:

*En bij terugkomst vond Hij hen opnieuw
slapend, ze konden hun ogen niet
openhouden. En Hij liet hen daar, ging
wederom verderop, en bad voor de derde
maal, waarbij Hij dezelfde woorden
sprak. Toen kwam Hij bij zijn discipelen
en zei tegen hen:*

Jezus

Ach! Wollt ihr nun schlafen und ruhen?
Siehe, die Stunde ist hier, dass des
Menschen Sohn in der Sünder Hände
überantwortet wird. Stehet auf, lasset uns
gehen; siehe, er ist da, der mich verrät.

*Ach, willen jullie nu slapen en rusten?
Zie, het uur is nabij dat de Mensenzoon
in de handen van zondaren wordt
overgeleverd. Sta op, laten we gaan.
Kijk, hij is nabij, die Mij verraadt.*

Evangelist

Und als er noch redete, siehe, da kam
Judas, der Zwölfen einer, und mit ihm
eine grosse Schar mit Schwertern und
mit Stangen, von den Hohenpriestern
und Ältesten des Volks. Und der Verräter
hatte ihnen ein Zeichen gegeben, und
gesagt: 'Welchen ich küssen werde, der
ist's, den greifet!' Und alsbald trat er zu
Jesu, und sprach:

*En terwijl Hij nog sprak, zie, daar kwam
Judas, een van de twaalf, en met hem
een grote schare met zwaarden en
stokken van de hogepriesters en
oudsten van het volk. En de verrader had
hen een teken gegeven en gezegd:
'Degene die ik kus, die is het, die moet je
grijpen!'. En meteen ging hij op Jezus af,
en sprak:*

Judas

Gegrüßet seist du, Rabbi!

Wees gegroet, Rabbi

Evangelist

Und küssete ihn. Jesus aber sprach zu ihm:

En kuste Hem. Maar Jezus zei tegen hem:

Jezus

Mein Freund, warum bist du kommen?

Mijn vriend, waarom ben je gekomen?

Evangelist

Da traten sie hinzu, und legten die Hände an Jesum, und griffen ihn.

Daarop traden zij naar voren, sloegen de handen aan Jezus, en grepen Hem.

27.

Duet en koor (Sopraan en Alt)

So ist mein Jesus nun gefangen.

Zo is mijn Jezus nu gefangen

Chor

Lasst ihn, haltet, bindet nicht!

Laat Hem, houdt op, bindt Hem niet!

Duet

Mond und Licht

ist vor Schmerzen untergangen,

Weil mein Jesus ist gefangen.

Sie führen ihn, er ist gebunden.

weil mein Jesus ist gefangen.

Sie führen ihn, er ist gebunden.

Maan en sterren

zijn van verdriet ondergegaan,

Omdat mijn Jezus is gefangen.

Ze voeren Hem weg, Hij is geboeid.

omdat mijn Jezus is gefangen.

Ze voeren Hem weg, Hij is geboeid.

Koor

Sind Blitze, sind Donner in Wolken
verschwunden?

Eröffne den feurigen Abgrund, o Hölle!

Zertrümmre, verderbe, verschlinge,

zerschnelle,

mit plötzlicher Wut

den falschen Verräter, das mörderische

Blut.

*Zijn bliksem en donder in wolken
verdwenen?*

Open uw vurige afgrond, o hel!

Vermorzel, verderf, verslind, vernietig,

met plotselinge woede

*de valse verrader, het moordlustige
bloed.*

28.

Evangelist

Und siehe, einer aus denen, die mit Jesu waren, rekkete die Hand aus und schlug des Hohenpriesters Knecht, und hieb ihm ein Ohr ab. Da sprach Jesus zu ihm:

En zie, een van degenen die met Jezus waren, strekte zijn hand uit en sloeg de knecht van de hogepriester een oor af. Toen zei Jezus tegen hem:

Jezus

Stecke dein Schwert an seinen Ort; denn wer das Schwert nimmt, der soll durchs Schwert umkommen. Oder meinst du, dass ich nicht könnte meinen Vater bitten, dass er mir zuschickte mehr denn zwölf Legion Engel? Wie würde aber die Schrift erfüllet? Es muss also gehen.

Steek je zwaard weer bij je, want wie het zwaard opneemt zal door het zwaard omkomen. Of denk je dat Ik mijn Vader niet kon vragen Mij meer dan twaalf legioenen engelen te sturen? Hoe zouden dan de Schriften worden vervuld, die zeggen dat het zo zal gebeuren?

Evangelist

Zu der Stund sprach Jesus zu den Scharen:

En Jezus sprak tot de scharen:

Jezus

Ihr seid ausgegangen als zu einem Mörder, mit Schwerten und mit Stangen, mich zu fahen; bin ich doch täglich bei euch gesessen und habe gelehret im Tempel, und ihr habt mich nicht gegriffen. Aber das ist alles geschehen, dass erfüllet würden die Schriften der Propheten.

Zoals tegen een moordenaar zijn jullie met zwaarden en stokken eropuit getrokken om Mij gevangen te nemen, terwijl Ik toch dagelijks bij jullie in de tempel heb gezeten en geleerd, en jullie hebben Mij niet gegrepen. Maar dat alles is gebeurd, zodat wat in de schriften geschreven staat gebeuren zal.

Evangelist

Da verliessen ihn alle Jünger, und flohen.

Toen lieten alle discipelen Hem alleen, en vluchtten.

29.

Koraal

O Mensch, beweine dein Sünde gross,
darum Christus seines Vaters Schoss
äussert und kam auf Erden.
Von einer Jungfrau rein und zart
für uns er hie geboren ward,
er wollte der Mittler werden.
Den Toten er das Leben gab
und legt dabei all Krankheit ab,
bis sich die Zeit herdrange,
dass er für uns geopfert würd,
trüg unsrer Sünden schwere Bürd
wohl an dem Kreuze lange.

*O mens, beweene uw grote zonden,
waardoor Christus zijn Vaders schoot
verliet en op aarde kwam.
Uit een maagd, rein en teer
werd Hij hier voor ons geboren.
Hij wilde de Bemiddelaar worden.
De doden gaf Hij het leven terug
en genas alle zieken,
totdat de tijd gekomen was,
dat Hij voor ons geofferd werd,
droeg Hij de zware last van onze zonden
langdurig aan het kruis.*

— = **PAUZE** = —

TWEEDE DEEL

30.

Aria (Alt)

Ach! nun ist mein Jesus hin!

Ach, nu is mijn Jezus weg.

Koor

Wo ist denn dein Freund hingegangen,
o du Schönste unter den Weibern?

*Waar is uw vriend dan heengegaan,
o gij schoonste onder de vrouwen?*

Aria

Ist es möglich, kann ich schauen?

Is het mogelijk, kan ik dit aanschouwen?

Koor

Wo hat sich dein Freund hingewandt?

Waar is uw vriend dan heengegaan?

Aria

Ach! mein Lamm in Tigerklauen,
Ach! wo ist mein Jesus hin?

*Ach, mijn lam in tijgerklauwen,
Ach, waar is mijn Jezus heen?*

Koor

So wollen wir mit dir ihn suchen.

Zo willen wij met u Hem zoeken.

Aria

Ach! was soll ich der Seele sagen, Wenn
sie mich wird ängstlich fragen?
Ach! wo ist mein Jesus hin?

*Ach, wat moet ik mijn ziel zeggen, als ze
mij angstig zal vragen:
Ach, waar is mijn Jezus heen?*

31.

Evangelist

Die aber Jesum gegriffen hatten,
führten ihn zu den Hohenpriester
Kaiphas, dahin die Schriftgelehrten
und Ältesten sich versammelt hatten.
Petrus aber folgte ihm nach von ferne,
bis in den Palast des Hohenpriesters,
und ging hinein, und setzte sich bei

*Degenen die Jezus gevangen genomen
hadden, brachten hem naar de
hoge priester Kajafas bij wie de
schriftgeleerden en oudsten zich
verzameld hadden. Petrus volgde Hem
van verre tot in het paleis van de
hoge priesters, en ging naar binnen en*

die Knechte, auf dass er sähe, wo es hinaus wollte. Die Hohenpriester aber und Ältesten und der ganze Rat suchten falsches Zeugnis wider Jesum, auf dass sie ihn töteten, und funden keines.

ging bij de knechten zitten, om te zien waar het op uit zou lopen. De hogepriester nu en de oudsten en de gehele raad zochten een valse getuigenis tegen Jezus om Hem ter dood te brengen, en vonden er geen.

32.

Koraal

Mir hat die Welt trüglich gericht'

mit Lügen und mit falschem G'dicht,
viel Netz und heimlich Stricke.

Herr, nimm mein wahr in dieser G'fahr,
b'hüt mich für falschen Tücken!

De wereld heeft Mij met bedrog rechtgesproken

*met leugens en met vals gedicht,
vele netten en heimelijke strikken.*

*Heer, neem Mij waar in dit gevaar,
behoed Mij voor hun listen.*

33.

Evangelist

Und wiewohl viel falsche Zeugen
herzutraten, fanden sie doch keins.
Zuletzt traten herzu zween falsche
Zeugen, und sprachen:

En hoewel vele valse getuigen naar voren kwamen, vonden zij niets. Ten slotte kwamen twee valse getuigen naar voren, die zeiden:

Getuigen (Alt en Tenor)

Er hat gesagt: 'Ich kann den Tempel
Gottes abbrechen und in dreien Tagen
denselben bauen.'

Hij heeft gezegd: 'Ik kan Gods tempel afbreken en in drie dagen weer opbouwen.'

Evangelist

Und der Hohepriester stund auf und sprach zu ihm:

En de hogepriester stond op en zei tegen Hem:

Hogepriester

Antwortest du nichts zu dem, das diese wider dich zeugen?

Antwoord Gij niet op hetgeen zij tegen U getuigen?

Evangelist

Aber Jesus schwieg stille.

Maar Jezus zweeg.

34.

Recitatief (Tenor)

Mein Jesus schweigt zu falschen Lügen
stille,
um uns damit zu zeigen,
dass sein Erbarmens voller Wille
vor uns zum Leiden sei geneigt,
und dass wir in dergleichen Pein
ihm sollen ähnlich sein
und in Verfolgung stille schweigen.

*Mijn Jezus zwijgt op valse leugens
stil,
om ons daarmee te tonen,
dat zijn medelijdensvolle wil
voor ons tot lijden is bereid,
en dat wij in diezelfde pijn
op Hem dienen te gelijken
en bij vervolging ook stil te zwijgen.*

35.

Aria (Tenor)

Geduld!
Wenn mich falsche Zungen stechen.
Leid ich wider meine Schuld
Schimpf und Spott.
Ei, so mag der liebe Gott
meines Herzens Unschuld rächen.

*Geduld!
Als valse tongen mij bestoken.
Onderga ik buiten mijn schuld
hoon en spot.
Mag dan de lieve God
de onschuld van mijn hart wreken.*

36.

Evangelist

Und der Hohepriester antwortete, und
sprach zu ihm:

*En de hogepriester antwoordde, en zei
tegen Hem:*

Hogepriester

Ich beschwöre dich bei dem lebendigen
Gott, dass du uns sagest, ob du seiest
Christus, der Sohn Gottes?

*Ik bezweer U bij de levende God, zeg ons,
bent U Christus, de Zoon van God?*

Evangelist

Jesus sprach zu ihm:

Jezus zei tegen hem:

Jezus

Du sagest's. Doch sage ich euch: Von nun an wird's geschehen, dass ihr sehen werdet des Menschen Sohn sitzen zur Rechten der Kraft, und kommen in den Wolken des Himmels.

Jij zegt het. Maar ik zeg jullie: van nu af aan zullen jullie de Mensenzoon aan de rechterhand van God zien zitten, en op de wolken van de hemel zien komen.

Evangelist

Da zerriss der Hohepriester seine Kleider und sprach:

Toen scheurde de hogepriester zijn kleren, en riep:

Hogepriester

Er hat Gott gelästert; was dürfen wir weiter Zeugnis? Siehe, jetzt habt ihr seine Gotteslästerung gehört. Was dünket euch?

Hij heeft God gelasterd, welke getuigenis hebben wij nog nodig? Nu hebben jullie zijn godslastering gehoord, wat is jullie oordeel?

Evangelist

Sie antworteten und sprachen:

Zij antwoordden en spraken:

Koor

Er ist des Todes schuldig!

Hij is de dood schuldig!

Evangelist

Da speieten sie aus in sein Angesicht, und schlugen ihn mit Fäusten. Etliche aber schlugen ihn ins Angesicht, und sprachen:

Toen spuwden ze Hem in zijn gezicht en stompten Hem. Sommigen sloegen Hem in het gezicht en riepen:

Koor

Weissage uns Christe, wer ist's der dich schlug?

Voorspel ons, Christus, wie U sloeg?

37.

Koraal

Wer hat dich so geschlagen,
mein Heil, und dich mit Plagen
so übel zugericht'?

*Wie heeft U zo geslagen,
mijn Verlosser, en met kwellingen
zo lelijk toegetakeld?*

Du bist ja nicht ein Sünder
wie wir und unsre Kinder;
von Missetaten weisst du nicht.

*U bent immers geen zondaar
zoals wij en onze kinderen;
van misdaden weet U niets.*

38.

Evangelist

Petrus aber sass draussen im Palast; und
es trat zu ihm eine Magd und sprach:

*Petrus zat buiten in het hof. Er kwam een
dienstmeisje naar hem toe, dat zei:*

Eerste maagd (Sopraan)

Und du warest auch mit dem Jesu aus
Galiläa.

Jij hoorde ook bij die Jezus uit Galilea.

Evangelist

Er leugnete aber vor ihnen allen, und
sprach:

*Maar hij loochende voor hen allen, door
te zeggen:*

Petrus

Ich weiss nicht, was du sagest.

Waar heb je het over?

Evangelist

Als er aber zur Tür hinausging, sahe ihn
eine andere und sprach zu denen, die da
waren:

*Maar toen hij de poort uitging, zag een
ander hem. Ze zei tegen degenen die
daar waren:*

Tweede maagd (Alt)

Dieser war auch mit dem Jesu von
Nazareth.

*Deze hoorde ook bij die Jezus van
Nazaret.*

Evangelist

Und er leugnete abermal und schwur
dazu:

En hij ontkende het nogmaals en zwoer:

Petrus

Ich kenne des Menschen nicht.

Ik ken die man niet.

Evangelist

Und über eine kleine Weile traten hinzu,
die da stunden, und sprachen zu
Petro:

*En na een tijdje kwamen meer mensen
die daar stonden erbij, en zeiden tegen
Petrus:*

Koor

Wahrlich, du bist auch einer von denen;
denn deine Sprache verrät dich.

*Ongetwijfeld, ook jij bent een van hen,
want je uitspraak verraadt je.*

Evangelist

Da hub er an, sich zu verfluchen und zu
schwören:

*Toen begon hij zich te vervloeken en te
zweren:*

Petrus

Ich kenne des Menschen nicht.

Ik ken die man niet.

Evangelist

Und alsbald krähete der Hahn. Da
dachte Petrus an die Worte Jesu, da er
zu ihm sagte: 'Ehe der Hahn krähen
wird, wirst du mich dreimal verleugnen.'
Und ging heraus und weinete bitterlich.

*En terstond kraaide de haan. Toen dacht
Petrus aan de woorden van Jezus toen Hij
tegen hem had gezegd: 'Nog voor de haan
kraait zal je Mij driemaal verloochenen.'
En hij ging naar buiten en weende bitter.*

39.

Aria (Alt)

Erbarme dich,
mein Gott,
um meiner Zähren willen!
Schau hier,
Herz und Auge weint vor dir
bitterlich.

*Heb medelijden,
mijn God,
omwille van mijn tranen.
Zie toch,
hart en ogen wenen
bitter om U.*

40.

Koraal

Bin ich gleich von dir gewichen,
stell ich mich doch wieder ein;
hat uns doch dein Sohn verglichen

*Ook al mocht ik van U zijn afgedwaald,
toch keer ik mij opnieuw tot U;
want uw Zoon bracht ons verzoening*

durch sein' Angst und Todespein.
Ich verleugne nicht die Schuld;
aber deine Gnad und Huld
ist viel grösser als die Sünde,
die ich stets in mir befinde.

*door zijn angst en stervenspijn.
Mijn schuld ontken ik niet;
maar uw genade en welwillendheid
is veel groter dan de zonde,
die zich immer in mij bevindt.*

41.

Evangelist

Des Morgens aber hielten alle
Hohepriester und die Ältesten des Volks
einen Rat über Jesum, dass sie ihn
töteten. Und bunden ihn, führten ihn
hin, und überantworteten ihn dem
Landpfleger Pontio Pilato.
Da das sahe Judas, der ihn verraten hatte,
dass er verdammt war zum Tode,
gereuete es ihn und brachte herwieder
die dreissig Silberlinge den
Hohenpriestern und Ältesten, und sprach:

*Die ochtend besloten de hogepriesters
en de oudsten van het volk dat zij
Jezus zouden doden. Ze boeiden Hem,
voerden Hem weg, en leverden Hem
over aan de landvoogd Pontius
Pilatus.*

*Toen Judas, die Hem verraden had, zag
dat Hij ter dood was veroordeeld, kreeg
hij berouw en bracht hij de dertig
zilverlingen terug naar de hogepriesters
en oudsten, en zei:*

Judas

Ich habe übel getan, dass ich unschuldig
Blut verraten habe.

*Ik heb verkeerd gehandeld door een
onschuldige te verraden.*

Evangelist

Sie sprachen:

Zij zeiden:

Koor

Was gehet uns das an? Da siehe du zu!

*Wat gaat ons dat aan? Dat is uw
verantwoording.*

Evangelist

Und er warf die Silberlinge in den
Tempel, hub sich davon, ging hin, und
erhängete sich selbst. Aber die
Hohenpriester nahmen die Silberlinge
und sprachen:

*Daarop gooide Judas de zilverlingen de
tempel in, ging weg, en hing zichzelf op.
Maar de hogepriesters raaptten de
zilverlingen op en zeiden:*

Hogepriesters

Es taugt nicht, dass wir sie in den
Gotteskasten legen, denn es ist Blutgeld.

*Wij mogen dit geld niet in de offerkist
doen, want het is bloedgeld.*

42.

Aria (Bas)

Gebt mir meinen Jesum wieder!
Seht, das Geld, den Mörderlohn,
wirft euch der verlorne Sohn,
zu den Füßen nieder!

*Geef mij mijn Jezus terug!
Zie het geld, het moordenaarsloon,
werpt de verloren Zoon u
voor uw voeten neer.*

43.

Evangelist

Sie hielten aber einen Rat, und kauften
einen Töpfersacker darum, zum Begräbnis
der Pilger. Daher ist derselbige Acker
genennet der Blutacker bis auf den
heutigen Tag.

Da ist erfüllet, das gesagt ist durch den
Propheten Jeremias, da er spricht: 'Sie
haben genommen dreissig Silberlinge,
damit bezahlet ward der Verkaufte,
welchen sie kauften von den Kindern
Israel, und haben sie gegeben um einen
Töpfersacker, als mir der Herr befohlen
hat.'

Jesus aber stand vor dem Landpfleger;
und der Landpfleger fragte ihn, und
sprach:

*En zij overlegden, en kochten land van
een pottenbakker, om vreemdelingen te
kunnen begraven. Daarom heet die
akker nog altijd: de bloedakker.*

*Op deze wijze is vervuld wat is voorspeld
door de profeet Jeremia: 'Zij hebben
dertig zilverlingen genomen, waarmee
de Verkochte betaald werd, die zij
kochten van de kinderen van Israël, en
hebben ze gegeven voor het land van
een pottenbakker, zoals de Heer mij
bevolen heeft.'*

*Jezus stond voor de landvoogd, en de
landvoogd vroeg Hem:*

Pilatus

Bist du der Jüden König?

Bent Gij de koning van de Joden?

Evangelist

Jesus aber sprach zu ihm:

En Jezus zei tegen hem:

Jezus

Du sagest's.

Jij zegt het.

Evangelist

Und da er verklagt ward von den Hohenpriestern und Ältesten, antwortete er nichts. Da sprach Pilatus zu ihm:

En toen Hij werd beschuldigd door de hogepriesters en oudsten, antwoordde Hij niets. Toen zei Pilatus tegen Hem:

Pilatus

Hörest du nicht, wie hart sie dich verklagen?

Hoort U niet waarvan zij U allemaal beschuldigen?

Evangelist

Und er antwortete ihm nicht auf ein Wort, also, dass sich auch der Landpfleger sehr verwunderte.

Maar Hij antwoordde op geen enkele vraag, waarover de landvoogd zich zeer verwonderde.

44.

Koraal

Befiehl du deine Wege
und was dein Herze kränkt
der allertreusten Pflege
des, der den Himmel lenkt.
Der Wolken, Luft und Winden
gibt Wege, Lauf und Bahn,
der wird auch Wege finden,
da dein Fuss gehen kann.

*Vertrouw gerust uw leven,
en wat uw hart krenkt
de trouwste zorg
toe, aan Hem die dat beschikt.
Die wolken, lucht en winden
in goede banen leidt,
die zal ook paden vinden,
waarlangs uw voet kan gaan.*

45.

Evangelist

Auf das Fest aber hatte der Landpfleger Gewohnheit, dem Volk einen Gefangenen loszugeben, welchen sie wollten. Er hatte aber zu der Zeit einen Gefangenen, einen sonderlichen vor andern, der hiess Barrabas.

Und da sie versammelt waren, sprach Pilatus zu ihnen:

Op het feest had de landvoogd de gewoonte het volk een gevangene vrij te geven, welke zij wilden. Hij had in die dagen een gevangene, beruchter dan wie ook, genaamd Barabbas.

Aan de menigte, die zich verzameld had, vroeg Pilatus:

Pilatus

Welchen wollet ihr, dass ich euch losgebe? Barrabam oder Jesum, von dem gesaget wird, er sei Christus?

Wie willen jullie dat ik vrijlaat: Barabbas, of Jezus, van wie gezegd wordt dat Hij de Christus is?

Evangelist

Denn er wusste wohl, dass sie ihn aus Neid überantwortet hatten. Und da er auf den Richtstuhl sass, schickete sein Weib zu ihm und liess ihm sagen:

Want hij wist heel goed dat zij Hem uit afgunst hadden overgeleverd. En terwijl hij op de rechterstoel zat, stuurde zijn vrouw hem de boodschap:

Pilatus' vrouw

Habe du nichts zu schaffen mit diesem Gerechten; ich habe heute viel erlitten im Traum von seinetwegen!

Bemoei je niet met deze rechtvaardige; vannacht heb ik in een droom veel om Hem geleden.

Evangelist

Aber die Hohenpriester und die Ältesten überredeten das Volk, dass sie um Barrabas bitten sollten, und Jesum umbrächten.

Da antwortete nun der Landpfleger, und sprach zu ihnen:

Maar de hogepriester en de oudsten overreedden het volk te vragen om Barabbas, en Jezus te laten ombrengen.

Toen vroeg de landvoogd aan de menigte:

Pilatus

Welchen wollt ihr unter diesen zweien, den ich euch soll losgeben?

Welke van deze twee willen jullie dat ik vrijlaat?

Evangelist

Sie sprachen:

Zij riepen:

Koor

Barrabam!

Barabbas!

Evangelist

Pilatus sprach zu ihnen:

Pilatus zei tegen hen:

Pilatus

Was soll ich denn machen mit Jesu, von dem gesagt wird, er sei Christus?

Wat moet ik dan doen met Jezus, van wie gezegd wordt dat Hij de Christus is?

Evangelist

Sie sprachen alle:

Zij riepen allen:

Koor

Lass ihn kreuzigen!

Laat Hem kruisigen!

46.

Koraal

Wie wunderbarlich ist doch diese Strafe!
Der gute Hirte leidet für die Schafe,
die Schuld bezahlt der Herre, der Gerechte,
für seine Knechte.

*Hoe wonderbaarlijk is deze straf:
De goede Herder lijdt voor de schapen,
de Heer, de Rechtvaardige, moet boeten,
voor zijn knechten.*

47.

Evangelist

Der Landpfleger sagte:

De landvoogd zei:

Pilatus

Was hat er denn Übels getan?

Wat heeft Hij dan voor kwaad gedaan?

48.

Recitatief (Sopraan)

Er hat uns allen wohlgetan,
den Blinden gab er das Gesicht,
die Lahmen macht er gehend,
er sagt uns seines Vaters Wort,
er trieb die Teufel fort,
betrübte hat er aufgerichtet',
er nahm die Sünder auf und an.
Sonst hat mein Jesus nichts getan.

*Hij heeft ons allen welgedaan,
de blinden gaf Hij zicht,
de verlamden liet Hij weer lopen,
Hij bracht ons het Woord van zijn Vader,
Hij dreef de duivels uit,
bedroefden heeft Hij moed ingesproken,
Hij ontfermde zich over de zondaars.
Iets anders heeft mijn Jezus niet gedaan.*

49.

Aria (Sopraan)

Aus Liebe will mein Heiland sterben,
von einer Sünde weiss er nichts,
dass das ewige Verderben
und die Strafe des Gerichts
nicht auf meiner Seele bliebe.

*Uit liefde wil mijn Verlosser sterven,
Hij heeft geen zonden begaan
opdat het eeuwige verderf
en de straf van het laatste oordeel
van mijn ziel wordt weggenomen.*

50.

Evangelist

Sie schrieten aber noch mehr und
sprachen:

Maar zij schreeuwden des te meer:

Koor

Lass ihn kreuzigen!

Laat Hem kruisigen!

Evangelist

Da aber Pilatus sahe, dass er nichts
schaffete, sondern dass ein viel grösser
Getümmel ward, nahm er Wasser und
wusch die Hände vor dem Volk, und
sprach:

*Toen Pilatus zag dat hij niets bereikte,
maar dat de opschudding des te groter
werd, nam hij water en waste zijn
handen voor de ogen van de menigte,
zeggende:*

Pilatus

Ich bin unschuldig an dem Blut dieses
Gerechten, sehet ihr zu.

*Ik ben onschuldig aan het bloed van deze
rechtvaardige, het is jullie
verantwoording.*

Evangelist

Da antwortete das ganze Volk, und
sprach:

Toen antwoordde de menigte:

Koor

Sein Blut komme über uns und unsre
Kinder.

*Zijn bloed kome over ons en over onze
kinderen.*

Evangelist

Da gab er ihnen Barrabam los; aber Jesum liess er geisseln und überantwortete ihn, dass er gekreuziget würde.

Toen liet hij Barabbas vrij, maar Jezus liet hij geselen en hij leverde Hem over, om gekruisigd te worden.

51.

Recitatief (Alt)

Erbarm es Gott!

Hier steht der Heiland angebunden.

O Geisselung, o Schläg, o Wunden!

Ihr Henker, haltet ein!

Erweicht euch der Seelen Schmerz, der Anblick solches Jammers nicht?

Ach ja! ihr habt ein Herz,

das muss der Martersäule gleich

und noch viel härter sein.

Erbarmt euch, haltet ein!

Heb medelijden, God!

Hier staat de Verlosser, vastgebonden.

O geseling, o slagen, o wonden!

Jullie beulen, houdt op!

Verweekt jullie zielensmart dan niet, bij de aanblik van zulk lijden?

Ach ja, gij hebt een hart,

dat nog veel harder dan

de martelpaal moet zijn.

Heb medelijden, houdt op!

52.

Aria (Alt)

Können Tränen meiner Wangen

nichts erlangen,

o, so nehmt mein Herz hinein!

Aber lasst es bei den Fluten,

wenn die Wunden milde bluten,

auch die Opferschale sein!

Kunnen tranen van mijn wangen

niets uitrichten,

neem dan mijn hart erbij.

Maar laat bij het vloeien,

wanneer de wonden zacht bloeden,

mijn hart ook de offerschaal zijn.

53.

Evangelist

Da nahmen die Kriegsknechte des

Landpflegers Jesum zu sich in das

Richthaus, und sammleten über ihn die

ganze Schar, und zogen ihn aus und

legeten ihm einen Purpurmantel an, und

flochten eine dornene Krone und setzten

sie auf sein Haupt, und ein Rohr in seine

rechte Hand, und beugeten die Knie vor

ihm, und spotteten ihn, und sprachen:

Toen namen de krijgsknechten van de

landvoogd Jezus mee in het gerechts-

gebouw, verzamelden de hele bende

om Hem heen; ze kleedden hem uit, en

trokken Hem een purperen mantel aan, en

vlochten een doornenkroon die zij op zijn

hoofd zetten, en gaven Hem een rietstaf in

zijn rechterhand, en vielen op de knieën

voor Hem en bespotten Hem, zeggende:

Koor

Gegrüßet seist du, Jüdenkönig!

Wees gegroet, gij koning der Joden!

Evangelist

Und speieten ihn an, und nahmen das Rohr, und schlugen damit sein Haupt.

En bespuwden Hem, en namen het riet en sloegen daarmee op zijn hoofd.

54.

Koraal

O Haupt voll Blut und Wunden,
voll Schmerz und voller Hohn,
o Haupt, zu Spott gebunden
mit einer Dornenkron,
o Haupt, sonst schön gezieret
mit höchster Ehr und Zier,
jetzt aber hoch schimpfieret,
gegrüßet seist du mir!

*O hoofd vol bloed en wonden,
vol leed en overspoeld met hoon,
o hoofd, ten spot omwonden
met een doornenkroon,
o hoofd, ooit versierd
met de hoogste eer en pracht,
nu echter gesmaad,
ik groet U.*

Du edles Angesichte,
dafür sonst schrickt und scheut
das grosse Weltgewichte,
wie bist du so bespeit,
wie bist du so erbleichet!
Wer hat dein Augenlicht,
dem sonst kein Licht nicht gleichet,
so schändlich zugericht'?

*U edel aangezicht,
aanbeden en geschuwd
door al dat leeft op aarde,
hoe wordt U nu bespuwd,
hoe bent U thans verbleekt.
Wie heeft het licht van uw ogen,
dat anders met geen enkel licht is te
vergelijken, zo vreselijk geschonden?*

55.

Evangelist

Und da sie ihn verspottet hatten, zogen sie ihm den Mantel aus, und zogen ihm seine Kleider an, und führeten ihn hin, dass sie ihn kreuzigten.
Und indem sie hinausgingen, funden sie einen Menschen von Kyrene mit Namen Simon; den zwungen sie, dass er ihm sein Kreuz trug.

*En toen zij Hem bespot hadden, trokken zij Hem de mantel uit, en trokken Hem zijn kleren aan, en voerden Hem weg om gekruisigd te worden.
En buiten gekomen troffen zij een man aan uit Cyrene, genaamd Simon, en dwongen hem zijn kruis te dragen.*

56.

Recitatief (Bas)

Ja, freilich will in uns das Fleisch und
Blut
zum Kreuz gezwungen sein;
je mehr es unsrer Seele gut,
je herber geht es ein.

*Ja, vanzelfsprekend wil in ons het vlees en
bloed
tot het kruis gedwongen worden;
hoe beter het is voor onze ziel,
des te bitterder is het te aanvaarden.*

57.

Aria (Bas)

Komm, süßes Kreuz,
so will ich sagen,
mein Jesu, gib es immer her!
Wird mir mein Leiden einst zu schwer,
so hilfst du mir es selber tragen.

*Kom, lieflijk kruis,
zo wil ik zeggen,
mijn Jezus, geef het maar aan mij.
En wordt mij mijn lijden eens te zwaar,
helpt Gij mij dan het te dragen.*

58.

Evangelist

Und da sie an die Stätte kamen mit
Namen Golgotha, das ist verdeutschet
Schädelstätt, gaben sie ihm Essig zu
trinken mit Gallen vermischet; und da er's
schmeckete, wollte er's nicht trinken. Da
sie ihn aber gekreuziget hatten, teilten sie
seine Kleider und wurfen das Los darum,
auf dass erfüllet würde, das gesagt ist
durch den Propheten: 'Sie haben meine
Kleider unter sich geteilet, und über mein
Gewand haben sie das Los geworfen.'
Und sie sassen allda und hüteten sein.
Und oben zu seinen Häupten hefteten
sie die Ursach seines Todes beschrieben,
nämlich: 'Dies ist Jesus, der Jüden König.'
Und da wurden zween Mörder mit ihn
gekreuziget, einer zur Rechten, und einer
zur Linken. Die aber vorübergingen,
lästerten ihn, und schüttelten ihre Köpfe,
und sprachen:

*En toen zij op de plaats kwamen, met de
naam Golgotha, ofwel schedelplaats,
gaven zij Hem wijn te drinken met gal
vermengd; en toen Hij het proefde,
wilde Hij het niet drinken. Toen zij Hem
gekruisigd hadden, verlootten zij zijn
kleren, opdat vervuld werd wat gezegd
is door de profeet: 'Zij hebben mijn
klederen onder elkaar verdeeld, en over
mijn gewaad hebben zij het lot
geworpen.' En zij zaten daar en
bewaakten Hem.
En boven zijn hoofd plaatsten zij een
bord met zijn beschuldiging, namelijk 'Dit
is Jezus, de koning van de Joden.'
En met Hem werden twee moordenaars
gekruisigd, een aan zijn rechterhand en
een aan zijn linkerhand. En degenen die
voorbij liepen lasterden Hem, en
schudden hun hoofd, en zeiden:*

Koor

Der du den Tempel Gottes zerbrichst,
und bauest ihn in dreien Tagen, hilf dir
selber! Bist du Gottes Sohn, so steig
herab von Kreuz!

*Jij die de tempel van God afbreekt en in
drie dagen weer opbouwt, red jezelf! Als
Je de Zoon van God bent, kom dan van
dat kruis af!*

Evangelist

Desgleichen auch die Hohenpriester
spotteten sein samt den Schriftgelehrten
und Ältesten und sprachen:

*Evenzo bespotten Hem ook de
hogepriesters en de schriftgeleerden en
oudsten, die zeiden:*

Koor

Andern hat er geholfen, und kann ihm
selber nicht helfen. Ist er der König
Israel, so steige er nun vom Kreuz, so
wollen wir ihm glauben. Er hat Gott
vertrauet, der erlöse ihn nun, lüset's
ihn; denn er hat gesagt: Ich bin Gottes
Sohn.

*Anderen heeft Hij geholpen, maar zichzelf
kan Hij niet helpen. Als Hij de koning van
Israël is, laat Hem dan van dat kruis
afkomen, dan zullen wij hem geloven. Hij
vertrouwde toch op God? Laat God Hem
dan verlossen, als God dat zint. Want Hij
heeft gezegd: Ik ben de Zoon van God.*

Evangelist

Desgleichen schmäheten ihn auch die
Mörder, die mit ihm gekreuziget waren.

*Ook de moordenaars die met Hem
gekruisigd werden, beschimpten Hem.*

59.

Recitatief (Alt)

Ach Golgatha, unselges Golgatha!
Der Herr der Herrlichkeit
muss schimpflich hier verderben,
der Segen und das Heil der Welt
wird als ein Fluch ans Kreuz gestellt.
Der Schöpfer Himmels und der Erden
soll Erd und Luft entzogen werden.
Die Unschuld muss hier schuldig sterben,
das gehet meiner Seele nah;
ach Golgatha, unselges Golgatha!

*Ach Golgotha, onfortuinlijk Golgotha!
De heer der heerlijkheid
moet hier in schande sterven,
de zegen en het heil van de wereld
wordt als een vloek aan het kruis geslagen.
De Schepper van hemel en aarde
moet aarde en lucht onttrokken worden.
De onschuld moet hier schuldig sterven,
dat pijnigt mijn ziel;
ach Golgotha, onfortuinlijk Golgotha!*

60.

Aria (Alt)

Sehet, Jesus hat die Hand,
uns zu fassen, ausgespannt. Kommt!

*Zie, Jezus heeft zijn hand,
om ons te vatten, naar ons uitgestrekt.
Kom!*

Koor

Wohin?

Waarheen?

Alt

In Jesu Armen sucht Erlösung,
nehmt Erbarmen, suchet!

*Zoek verlossing in Jezus' armen,
laat u ontfermen, zoek!*

Koor

Wo?

Waar?

Alt

In Jesu Armen.
Lebet, sterbet, ruhet hier,
ihr verlass'nen Kuchlein,
ihr, bleibet.

*In Jezus' armen.
Leef, sterf, rust hier uit,
jullie verlaten kuikens,
blijf.*

Koor

Wo?

Waar?

Alt

In Jesu Armen.

In Jezus' armen.

61.

Evangelist

Und von der sechsten Stunde an war
eine Finsternis über das ganze Land, bis
zu der neunten Stunde. Und um die
neunte Stunde schrie Jesus laut, und
sprach:

*En vanaf het zesde uur was er een
duisternis over het hele land tot aan het
negende uur. En omtrent het negende
uur riep Jezus luid:*

Jezus

Eli, Eli, lama asabthani?

Eli, Eli, lama sabachtani?

Evangelist

Das ist: 'Mein Gott, mein Gott, warum hast du mich verlassen?' Etliche aber, die da stunden, da sie das höreten, sprachen sie:

Dat is: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?' Sommigen die daar stonden en dat hoorden, zeiden:

Koor

Der rufet dem Elias!

Hij roept Elia!

Evangelist

Und bald lief einer unter ihnen, nahm einen Schwamm und füllete ihn mit Essig und steckte ihn auf ein Rohr und tränkete ihn. Die andern aber sprachen:

Spoedig kwam een van hen toelopen, nam een spons, vulde die met azijn, stak de spons op een riet, en gaf Hem te drinken. Maar de anderen zeiden:

Koor

Halt! Lass sehen, ob Elias komme und ihm helfe?

Wacht, laten we kijken of Elia Hem komt helpen.

Evangelist

Aber Jesus schree abermal laut, und verschied.

Maar Jezus riep wederom met luide stem, en gaf de geest.

62.

Koor

Wenn ich einmal soll scheiden,
so scheid nicht von mir,
wenn ich den Tod soll leiden,
so tritt du denn herfür!
Wenn mir am allerbängsten
wird um das Herze sein,
so reiss mich aus den Ängsten
kraft deiner Angst und Pein!

*Als ik eenmaal moet sterven,
blijf dan bij mij,
als ik de dood moet lijden,
ben dan mij nabij.
als mij het allerbangste
om het hart zal zijn,
verlos mij uit mijn angsten
door uw angst en pijn.*

63.

Evangelist

Und siehe da, der Vorhang im Tempel zerriss in zwei Stück, von oben an bis unten aus. Und die Erde erbebete, und die Felsen zerrissen, und die Gräber täten sich auf, und stunden auf viel Leiber der Heiligen, die da schliefen, und gingen aus den Gräbern nach seiner Auferstehung, und kamen in die heilige Stadt und erschienen vielen. Aber der Hauptmann und die bei ihm waren und bewahreten Jesum, da sie sahen das Erdbeben und was da geschah, erschraken sie sehr, und sprachen:

En zie, het gordijn van de tempel scheurde in tweeën van boven tot onder, en de aarde beefde en de rotsen scheurden, en de graven openden zich, en vele lichamen van de heiligen die ontslapen waren verrezen, en gingen uit de graven na zijn opstanding, en kwamen in de heilige stad en verschenen aan velen. Maar toen de hoofdman en zijn mannen, die Jezus bewaakten, de aardbeving zagen, en de dingen die er gebeurden, schrokken zij zeer en zeiden:

Koor

Wahrlich, dieser ist Gottes Sohn gewesen.

Ongetwijfeld, deze was de Zoon van God.

Evangelist

Und es waren viel Weiber da, die von ferne zusahen, die da waren nachgefolget aus Galiläa und hatten ihm gedienet, unter welchen war Maria Magdalena, und Maria, die Mutter Jacobi und Joses, und die Mutter der Kinder Zebedäi. Am Abend aber kam ein reicher Mann von Arimathia, der hiess Joseph, welcher auch ein Jünger Jesu war, der ging zu Pilato und bat ihn um den Leichnam Jesu. Da befahl Pilatus, man sollte ihm ihn geben.

En er waren daar veel vrouwen die Jezus waren gevolgd uit Galilea en Hem hadden gediend, die van verre toezagen. Onder hen waren Maria Magdalena en Maria, de moeder van Jacobus en Jozef, en de moeder van de zonen van Zebedeüs. 's Avonds kwam een rijke man van Arimathea, met de naam Jozef, die tevens een discipel van Jezus was. Hij ging naar Pilatus en vroeg hem om het lichaam van Jezus. Toen gaf Pilatus de opdracht dat men het hem moest geven.

64.

Recitatief (Bas)

Am Abend, da es kühle war,
ward Adams Fallen offenbar;
am Abend drücket ihn der Heiland nieder.
Am Abend kam die Taube wieder und

*'s Avonds, toen het koel was,
werd de zondeval van Adam openbaar;
's avonds verslaat de Verlosser hem.
's Avonds keerde de duif terug, en bracht*

trug ein Ölblatt in dem Munde.
O schöne Zeit! O Abendstunde!
Der Friedensschluss ist nun mit Gott
gemacht,
denn Jesus hat sein Kreuz vollbracht.
Sein Leichnam kömmt zur Ruh,
ach! liebe Seele, bitte du,
geh, lasse dir den toten Jesum schenken,
o heilsames o köstlichs Angedenken!

*een olijftak mee.
O schone tijd, o avondstond.
De vrede is nu met God gesloten,

want Jezus heeft zijn werk volbracht.
Zijn lichaam komt tot rust,
ach, lieve ziel, ik smEEK je,
ga, laat u de dode Jezus schenken,
o heilzaam, o kostbaar aandenken.*

65.

Aria (Bas)

Mache dich, mein Herze, rein,
ich will Jesum selbst begraben.
Denn er soll nunmehr in mir
für und für
seine süsse Ruhe haben.
Welt, geh aus, lass Jesum ein!

*Maak, mijn hart, u vrij van zonden,
ik wil Jezus zelf begraven.
Want Hij zal voortaan in mij
meer en meer
zijn zoete rust hebben.
Wereld, ga uit, laat Jezus binnen.*

66.

Evangelist

Und Joseph nahm den Leib und wickelte
ihn in ein rein Leinwand und legte ihn in
sein eigen neu Grab welches er hatte
lassen in einen Fels hauen, und wälzete
einen grossen Stein vor die Tür des
Grabes, und ging davon.
Es war aber allda Maria Magdalena und
die andere Maria, die satzten sich gegen
das Grab. Des andern Tages, der da
folget nach dem Rüsttage, kamen die
Hohenpriester und Pharisäer sämtlich zu
Pilato und sprachen:

*En Jozef nam het lichaam, wikkelde het in
schoon linnen en legde het in zijn eigen
nieuwe graf, dat hij in een rots had laten
uthouwen, en wentelde een grote steen
voor de ingang van het graf, en vertrok.*

*Daarbij waren ook Maria Magdalena en
de andere Maria, die tegen het graf
gingen zitten. De volgende morgen, na
de rustdag, kwamen de hogepriesters en
Farizeeërs samen bij Pilatus, en zeiden:*

Koor

Herr, wir haben gedacht, dass dieser
Verführer sprach, da er noch lebete: 'Ich
will nach dreien Tagen wieder

*Heer, wij herinneren ons dat deze
verleider bij zijn leven heeft gezegd: 'Ik
zal na drie dagen wederopstaan'. Geef*

auferstehen'. Darum befiehl, dass man das Grab verwahre bis an den dritten Tag, auf dass nicht seine Jünger kommen, und stehlen ihn, und sagen zu dem Volk: 'Er ist auferstanden von den Toten', und werde der letzte Betrug ärger denn der erste!

Evangelist

Pilatus sprach zu ihnen:

Pilatus

Da habt ihr die Hüter; gehet hin und verwahret's, wie ihr's wisset!

Evangelist

Sie gingen hin und verwahreten das Grab mit Hütern, und versiegelten den Stein.

daarom opdracht dat het graf bewaakt wordt tot op de derde dag. Zodat zijn discipelen Hem niet kunnen komen stelen, en tegen het volk zeggen: 'Hij is opgestaan uit de doden'. Zo zou de laatste leugen nog erger zijn dan de eerste.

Pilatus sprak tot hen:

Hier hebben jullie de bewakers, vertrek en bewaak het graf zoals jullie dat willen.

Zij vertrokken, zetten wachtposten neer bij het graf, en verzegelden de steen.

67.

Recitatief (Bas)

Nun ist der Herr zur Ruh gebracht.

Nu is de Heer te ruste gelegd.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht!

Mijn Jezus, goede nacht.

Recitatief (Tenor)

Die Müh ist aus, die unsre Sünden ihm gemacht.

De last van onze zonden is van Hem afgenomen.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht!

Mijn Jezus, goede nacht.

Recitatief (Alt)

O selige Gebeine,
seht, wie ich euch mit Buss
und Reu beweine,

*O zalig gebeente,
zie hoe ik U met boete
en berouw beweene,*

dass euch mein Fall in solche
Not gebracht!

Koor

Mein Jesu, gute Nacht!

Recitatief (Sopraan)

Habt lebenslang
vor euer Leiden tausend Dank,
dass ihr mein Seelenheil so wert geacht'.

Koor

Mein Jesu, gute Nacht!

*omdat mijn zonden U in zulke
nood hebben gebracht.*

Mijn Jezus, goede nacht.

*Mijn leven lang
zal ik U danken voor uw lijden,
omdat mijn heil U zo ter harte ging.*

Mijn Jezus, goede nacht.

68.

Koor

Wir setzen uns mit Tränen nieder
und rufen dir im Grabe zu:
Ruhe sanfte, sanfte ruh!
Ruht, ihr ausgesognen Glieder!
Euer Grab und Leichenstein
soll dem ängstlichen Gewissen
ein bequemes Ruhekissen.
und der Seelen Ruhstatt sein.
Höchst vergnügt schlummern da die
Augen ein.

Wir setzen uns mit Tränen nieder
und rufen dir im Grabe zu:
Ruhe sanfte, sanfte ruh!

*Huilend gaan wij zitten
en roepen U in het graf toe:
Rust in vrede, rust zacht.
Rust nu, uitgeputte ledenmaten.
Uw graf en uw grafsteen
zullen voor het angstige geweten
een aangenaam hoofdkussen
en rustplaats voor de ziel zijn.
Vergenoegd sluimeren de ogen toe.*

*Huilend gaan wij zitten
en roepen U in het graf toe:
Rust in vrede, rust zacht.*

Vertaling deels gebaseerd op die van Mark Nauta, 2007

MET DANK AAN

Wij willen graag de volgende bedrijven bedanken:

Boutique des Fleurs, Abcoude

Grand Prix Copyrette, Parnassusweg Amsterdam

DONATEUR WORDEN?

Dit concert is mede tot stand gekomen dankzij de financiële steun van onze donateurs. Vindt u de Amsterdamse Cantorij een waardevol koor dat niet mag verdwijnen, steun ons dan ook! De basisdonatie is € 40, maar hogere bedragen zijn uiteraard welkom. Als dank bieden wij u een aantal voordelen:

- Regelmatig informatie over onze concerten
- Gereserveerde, goede plaatsen bij de concerten
- Toegangskarten tegen gereduceerd tarief

Aanmelden kan bij een koorlid van de Amsterdamse Cantorij of via onze website www.amsterdamsecantorij.nl

COMITÉ VAN AANBEVELING VAN DE AMSTERDAMSE CANTORIJ

Bernard Bartelink

Sjoerd van den Berg

Hans van den Boom

Ton Koopman

Lucia Meeuwsen

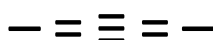
Wim Straesser

VOLGENDE CONCERTEN

Het volgende project van de Amsterdamse Cantorij, *The American Dream*, omvat muziek van onder anderen Ives, Whitacre en Glass. De concerten vinden plaats op 26 en 28 september 2014.

Voor dit programma hebben wij nog plaats voor tenoren.

Aanmelden kan via de website www.amsterdamsecantorij.nl

Deze concerten werden mede mogelijk gemaakt door:

**GRAVIN
VAN BYLANDT
STICHTING**

